

Integrale afweging van maatregelen ter bestrijding van virusverspreiding

19/02/2021 – EZK/FIN/SZW

- **Brede welvaart moet leidend zijn.** In beginsel dient het kabinet het maatschappelijk belang. Indien belangen botsen, dienen effecten op verschillende terreinen integraal tegen elkaar te worden afgewogen.
- **Bij afweging van maatregelen met het oog op de bestrijding van het coronavirus, betekent dit dat effecten op virusbestrijding, effecten op de economie, en effecten op de samenleving tegen elkaar moeten worden afgewogen.** Daarom is van groot belang om inzicht in deze effecten te verkrijgen en de ruimte te nemen om ze te wegen.

1: Zorg voor inzicht in de effectiviteit van maatregelen

- **Tot op heden ontbreekt het aan inzicht in effecten van maatregelen op de virusverspreiding.** Het OMT en het RIVM hebben meermaals laten weten de effectiviteit van individuele maatregelen niet te kunnen modelleren. Ook een ordegrootte of rangschikking van effectiviteit van maatregelen kan niet worden gegeven. We weten dus niet in hoeverre de maatregelen die we nemen, effectief en proportioneel zijn. Tegelijk is de schade die de maatregelen veroorzaken aan economie en maatschappij evident groot.
- **Om effecten van maatregelen op economie en maatschappij te kunnen duiden, benutten FIN, EZK en SZW een referentiekader (zie bijlage).** Dit is geen exacte wetenschap, en het beoogt ook niet de effecten te kwantificeren. Ook zijn de effecten uiteraard afhankelijk van de context (economisch effect van een avondklok is kleiner als de horeca reeds gesloten is). Wél is het een consistente manier om de ordegrootte van effecten te kunnen inschatten, en de effecten van verschillende maatregelen tegen elkaar af te kunnen zetten.
- **Het referentiekader is ook beschikbaar om de effectiviteit van maatregelen om de virusverspreiding te bestrijding te kunnen duiden.** In de besluitvorming wordt dit tot op heden niet gebruikt. Om beleidsadvies over een integrale weging van maatregelen te dienen, kan worden gekozen dit kader te benutten om ruwe effecten van maatregelen in te schatten. FIN, EZK en SZW kunnen dit samen met VWS doen. Desgewenst kan het RIVM worden gevraagd hier een *sanity check* op te laten doen.
- **Door het referentiekader te benutten om effecten op economie, samenleving en virusverspreiding naast elkaar in beeld te brengen, wordt een integrale weging gefaciliteerd.** Dat geeft geen perfecte sturingsinformatie, maar is wel een forse verbetering ten opzichte van het huidige 'schieten van hagel in de mist'.

2: Zorg voor een evenwichtige informatievoorziening voor besluitvorming

- **Om integraal te kunnen wegen, is nodig dat de verschillende perspectieven bij besluitvorming ook integraal ter tafel worden gedeeld.** Onevenwichtige informatievoorziening werkt onevenwichtige besluitvorming in de hand.
- **De huidige informatievoorziening is onevenwichtig.**
 - **Ieder besluitvormingsmoment wordt geopend met een toelichting op het epidemiologische beeld.** Maatschappelijke en economische perspectieven worden niet standaard geagendeerd. Of dit perspectief meeweegt is daarmee afhankelijk van actieve inbreng.
 - **Dit wordt versterkt doordat cijfers over aantallen besmettingen, aantallen ziekenhuis- en IC-opnames en mortaliteit dagelijks worden gecommuniceerd.** Daarmee is en blijft dit perspectief *top of mind*, en krijgt het perspectief veel aandacht in de media. Het risico is dat de nevenschade van de maatregelen onvoldoende aandacht krijgen. Dit wordt versterkt doordat veel nevenschade pas op de lange termijn tot uiting komt (denk aan onderwijsprestaties of verslechtering van levensstijl).
- **We zien verschillende opties om tot evenwichtiger informatievoorziening te komen.**
 - **Maak het maatschappelijk en economisch perspectief een vast agendapunt bij besluitvormingsmomenten.**
 - **Een Impact Management Team (IMT), bestaande uit de planbureaus, dat in opdracht van de MCC het maatschappelijk en economisch beeld als gevolg van de pandemie en contact beperkende maatregelen in kaart brengt, kan nuttige inzichten opleveren.**
 - **Roep het OMT op tot een zuiverdere taakopvatting.** Hoewel het OMT uiteraard gaat over haar eigen adviezen, kan het kabinet het OMT oproepen tot:

- minder conclusieve advisering. Een zwart-wit advies om bepaalde maatregelen al dan niet te nemen, ingegeven door een eigen risico-inschatting en zonder duiding van die risico's, biedt het kabinet amper ruimte om daar van af te wijken.
- Strikte advisering uit epidemiologisch perspectief. Het OMT lijkt in haar adviezen steeds vaker ook andere perspectieven dan het medische mee te wegen. Dat is niet de rol van het OMT.
- **Evenwichtiger informatievoorziening is een noodzakelijke maar nog geen voldoende voorwaarde voor meer integrale afweging.** Dit vergt ook dat er in het besluitvormingsproces voldoende ruimte wordt genomen om die weging met elkaar te maken. Het zou daarom behulpzaam zijn hierover ook met elkaar te spreken: hoe is de MCC - en het ambtelijk proces daarnaar toe - vorm te geven zodat er iets meer rust en ruimte is voor het integrale gesprek en de integrale weging en wisseling van argumenten?

3: Herformuleer de kabinetsdoelen omtrent het coronabeleid

- **De huidige kabinetsdoelen waarover in Kamerstukken wordt gecommuniceerd zijn expliciet eenzijdig gericht op medische uitkomsten:**
 - Beperken van de verspreiding van het virus;
 - Beperken van de directe impact op de gezondheid van het virus;
 - Voorkomen van overbelasting van de zorg.
- **Dat impliceert dat er geen maatschappelijke en economische doelen zijn waaraan het beleid moet voldoen.** Deze doelen worden daarmee ook niet of niet volwaardig meegenomen in de voorbereiding van besluitvorming door NCTV en VWS. Ook het RIVM baseert adviezen op basis van modellering ook op deze beleidsdoelen.
- **Nu de situatie langer voortduurt, neemt de druk op economie en maatschappij steeds verder toe.** Daarmee neemt ook het belang om expliciet te sturen op het beperken van economische en maatschappelijke schade ook toe.

Bijlage: Scoringssystematiek referentiekader

Effecten van de maatregelen zijn ingeschaald aan de hand van onderstaande (sub)indicatoren op een schaal van -3 tot 3. Omdat de maatregelen vooral beperkend van aard zijn, zijn de effecten hebben op maatschappij en economie in de regel negatief. Het effect op contactmomenten voor de samenleving is derhalve negatief gescoord (namelijk afname welbevinden). Omdat het aantal subindicatoren onder 'samenleving' groter is dan onder 'economie' weegt 'samenleving' in feite zwaarder.

Effect virus		
Aantal besmettingen	Mogelijke besmettings-momenten	Leidt de maatregel tot een toename van het aantal momenten waarbij besmetting kan plaatsvinden? Leidt de maatregel tot grote samenscholingen?
	Binnen of buiten	Zorgt de maatregel potentieel voor samenscholing in (kleine) afgesloten ruimtes? Of heeft het betrekking op activiteiten in de buitenlucht?
	Traceerbaarheid contacten	Zorgt de maatregel voor moeilijk traceerbare contacten? Leidt de maatregel tot contact tussen Nederlanders uit verschillende windstreken of tot internationale contacten?
	Waterbedeffect	Leidt de maatregel naar verwachting tot plaatselijke verschuiving van activiteiten met besmettingen in andere regio's als gevolg?
Gevaar na besmetting	Leeftijd	Heeft de maatregel invloed op besmettingen bij Nederlanders met een hoge leeftijd?
	Onderliggende aandoeningen	Heeft de maatregel invloed op besmettingen bij Nederlanders met onderliggende aandoeningen die het risico op ernstig ziekteverloop vergroten?
Beslag op schaarse ruimte	Beslag op OV	Heeft de maatregel tot gevolg dat de drukte in het OV toeneemt? Gaat het om piekbelasting tijdens de spits? Gaat het om regionale bewegingen of alleen lokaal?
	Beslag op publieke ruimte	Heeft de maatregel tot gevolg dat de druk op de publieke ruimte toeneemt (denk aan parken, pleinen en stadscentra)? Neemt als gevolg van de maatregel de druk op het stedelijk verkeer toe? Denk daarbij ook aan het effect op autoverkeer en parkeren; fietsverkeer en gebruik van stallingen.
Beslag op persoonlijke beschermingsmiddelen	Vraag naar persoonlijke beschermingsmiddelen	Heeft de maatregel tot gevolg dat de vraag naar persoonlijke beschermingsmiddelen, zoals medische mondkapjes, toeneemt? Heeft de maatregel effect op de testcapaciteit? Is er effect op de BCO-capaciteit?
Verwachte naleving	Draagvlak samenleving	Is er draagvlak voor de maatregel in de samenleving? Wat is de inschatting van de bereidwilligheid om de maatregel na te leven?
	Handhaafbaarheid	Is de maatregel handhaafbaar?
	Handhaving	Legt de maatregel een grootbeslag op handhaving?
	Begrijpbaarheid	Is de maatregel eenvoudig uit te leggen en te begrijpen? Zijn mensen in staat om de maatregel na te leven? (denk ook aan effect op inkomen, mogelijkheid tot het bewaren van afstand etc.)
Totaal		

Effect samenleving		
Fysiek en mentaal welbevinden	Zorgverlening	Wat is het effect van de maatregel op het reguliere zorgaanbod, curatieve zorg, WMO, langedurende zorg etc. Werkt de maatregel zorgmijding in de hand?
	Levensstijl	Wat is het effect van de maatregel op levensstijl (denk aan: weinig beweging, alcohol, roken etc.)?
	Sociale contacten	Wat is het effect van de maatregel op het gemiddeld aantal dagelijkse sociale contacten?
	Psychische effecten (o.a. eenzaamheid en stress)	-
Leefomgeving	Kwaliteit woonomgeving	Heeft de maatregelen effecten op de kwaliteit van de woonomgeving. Wordt gebruik of toegang van de woonomgeving beperkt of gehinderd door de maatregel (denk aan thuiswerk, bereikbaarheid/ gebruik groen, voorzieningen, onderwijs of huisvesting arbeidsmigranten)
	Veiligheidseffecten	Heeft de maatregel effecten op de veiligheid in de leefomgeving. (denk aan jongeren die nergens naar toe kunnen, beperkte inzet handhavers/ politie of paniek reacties zoals hamsteren, ondergronds gaan van gesloten sectoren zoals coffeeshops of sekswerkers) Wat is het effect op familierelaties (denk aan opvoedproblemen, scheidingen, huiselijk geweld)?
	Milieueffecten	Heeft de maatregel effect op het milieu (zoals verminderde uitstoot van CO ₂ en NO _x , of juist een toename door verplaatsingen om het OV te vermijden. Denk ook aan geluidsoverlast)
Sociale cohesie		Leidt de maatregel tot tegenstellingen (of zelfs scheidslijnen) tussen (groepen) mensen? Leiden deze tegenstellingen ook tot verstoringen in de openbare orde?
	Polarisatie in de samenleving	Leidt de maatregel tot meer of minder politieke participatie (burgerparticipatie, petities, insprekers)? Leidt de maatregel tot meer of minder vrijwilligerswerk? Leidt de maatregel tot meer/minder mantelzorg?

	Participatie	Leidt de maatregel tot meer/minder institutioneel vertrouwen (politiek, maar ook bedrijven, media etc)?
	Insitutioneel vertrouwen	
Totaal		
Effect Economie		
Economie korte termijn	Werkgelegenheid	Wat is het effect op het gewerkt aantal uren? Wat is de impact op de activiteit van sectoren (en in hoeverre is daar thuiswerk mogelijk)? Is er een verschil in effect tussen bepaalde groepen?
	Faillissementen	Wat is het effect op een sector? Hoe staat het per sector met de verwachtingen, en liquiditeit/solvabiliteit?
	Beschikbaar inkomen	Wat is het effect op het besteedbaar inkomen? In hoeverre is er substitutie tussen sociale maatregelen en het loon? Is er een verschil in effect tussen bepaalde groepen?
	Ongelijkheid	Heeft de maatregel een effect op inkomensverdeling? Worden kwetsbare groepen (buitensporig) geraakt? Leidt de maatregel potentieel tot extra schuldenproblematiek?
	Overheidsfinanciën	Wat is het (eerste orde) effect op de overheidsuitgaven en -inkomsten? Wat zijn geschatte secundaire effecten?
	BBP	Wat is het verwachte effect op het BBP? Wat is het effect per sector?
Economie lange termijn	Waardenketens	Wat is het effect van de maatregel op waardeketens? Heeft het een effect op bedrijven die een grote mate van centraliteit kennen? Is dit permanent?
	Menselijk kapitaal	Vergroot de maatregel menselijk kapitaal? In hoeverre is er sprake van langdurige inactiviteit? In hoeverre is training mogelijk/nuttig? Is er een verschil in effect tussen bepaalde groepen?
Totaal		